

ניהול מערכות חינוך התנועה הקיבוצית

- חינוך בונה קהילה -

שיתוף פעולה בין החינוך לקהילה, דרך התרבות

מגישה: לימור נובלמן

ת"ז: 037512639

תאריך: 18.5.2017

חינוך בונה קהילה

שיתוף פעולה רציף ועקבי בין ילדים ונוער לבין הקהילה, דרך תרבות המקום.

קהילה, על מנת להתקיים לאורך שנים, על מנת להמשיך ולשמר מסורות וטקסים קיימים, על מנת לצמוח ולהתחבר, להתחדש ולהישאר רלוונטית – צריכה לקיים קשר רציף עם הילדים והנוער הגדלים וצומחים בתוכה.

הדור הצעיר, על מנת לפתח תחושת שייכות למקום בו הוא גדל, על מנת לגלות רצון ומוטיבציה לתרום ולהיות חלק מהעשייה המקומית, צריך לדעת את היסטורית המקום, צריך להכיר את האנשים ש"הביאוני עד הלום", להכיר בחוזקות ובהתמודדויות המקום בו אנו חיים, ולדעת את משמעות תרומתו להמשך קיומו של המקום.

כי אם לא נעשה בעצמנו, לא יעשו בשבילנו

ילדים ונוער אשר ייקחו חלק בעשייה המקומית, יהיו מעורבים בחשיבה ובנעשה באירועים ובתרבות המקום, ירגישו שיש להם יכולת השפעה על מה שקורה ב"פינתם הקטנה-גדולה", יפנו יותר לעשייה חיובית, פחות שעמום ויותר מעשה. מעורבותם תתרום לרלוונטיות האירועים עבור שכבת גילם, ובהכרח תמשוך משתתפים נוספים, כך יתרחב מעגל המעורבות אשר יתרום לתחושת השייכות למקום.

מהלך כזה, על מנת לשרוד לאורך השנים ולהתקיים כ"שגרת עבודה" חייב לקיים בתוכו קשר רציף בין הגורמים הבאים:

- הנהלת החינוך ורכזי שכבות הגיל הרלוונטיות (גיל רך, חברת ילדים, נעורים)
- וועדת התרבות
- וועדת הגיל השלישי

תיאור התהליך

מערכת החינוך הינה אחד מסוכני הסוציאליזציה המרכזיים, ומתוקף מעמד זה מחויבת להיות שחקן מרכזי בכל תהליכי העיצוב והשינוי בקהילה.

בישיבה משותפת עם אחראית התרבות של הקיבוץ, ואחראית הגיל השלישי, עלו כמה ערוצים אפשריים לשיתוף פעולה, אשר יתקיימו בשלושה מישורים:

- השתתפות פעילה בטקסים ואירועים, לצד לקיחת אחריות והפקת אירועים לקיבוץ:

שירה, ריקוד, הקראה באירועים – חגי תשרי + פסח בהם ניתנת במה להשתתפות הילדים. ובנוסף, אחריות מלאה על אירוע, לדוגמא: הפקת חג פורים עבור כול הקיבוץ - בידי הנעורים, מרוץ הלפיד בהובלת חברת הילדים.

- עבודה פעילה בטקסים ואירועים – סידור שולחנות וכיסאות לטקסים, העברה ופריסת ציוד. לדוגמא: חג סוכות – סידור מעגלי ישיבה על הדשא, תורנות הגשה בדוכנים. יום הזיכרון – סידור רחבת הטקס (ילדי ג-ה), הנחת זרים במהלך הטקס (ילדי ו'), הורדה/העלאת הדגלים בטקסי זיכרון (נעורים).

- שיתוף פעולה עם גיל השלישי – עבודה ותחזוקה בגינות הוותיקים, תוך הכרות אישית עם הוותיקים. חגיגת חגים משותפים, הרמת כוסית ופעילות שנתית משותפת קבועה, לדוגמא: סוכות – אירוח סבים וסבתות של ילדי החברה (א-ו) לטקס ופעילות משותפת בתחנות. חנוכה – שירה בציבור ברוח החג וקינוח בסופגניות עם הילדים. משחק משימות – משחק קבוצות גדול, כאשר חלק מהתחנות הינן בבתי הוותיקים, שם יספרו על הקמת הקיבוץ, אירועים מהעבר וחלקם האישי בהקמת הקיבוץ.

חשוב לנו להנחיל לילדינו, ערכים מרכזיים סביבם נאספת ומתגבשת קהילת הקיבוץ, אנו מאמינים כי בשותפות ובדרך של עשייה ניתן להטמיע ערכים אלו:

- ערך העבודה
- ערך התרומה לקהילה
- ערך השיתופיות

בהסתכלות על הנושא הנבחר "שיתוף קהילתי דרך התרבות" דרך המצפן הערכי, ניתן לראות כי הוא אינו קשור לערך "ראה וחדש", "דמוקרטיה פעילה" ו"אהבת הארץ".

הנושא מתחבר לכנף שותפות קהילתית, בשיתופיות ובקהילה רב דורית.

אתגרים והזדמנויות

אתגר מערכת החינוך הוא המגע עם דור העתיד, וככזו יש לה את פוטנציאל ההשפעה העיקרי עליו. רצונותיהם של הצעירים דומים במידה רבה למאווייהם של המבוגרים: תחושת שייכות, סולידריות, כבוד, הצלחה והזדמנויות. תחושתם של צעירים בקהילה, תפיסתם העצמית ורמת האמון שיש להם בקהילה ובמוסדותיה מהווים תשתית לרמת ההון החברתי, היות וצעירים הם נושאי החלומות והתקווה לעתיד, בני הנוער והצעירים הם קהל מרכזי לעתידן של החברה והקהילה (חינוך בונה קהילה/שרה שדמי). אי אפשר לצפות מצעירים לבנות קהילה טובה יותר בלי שירכשו ויפנימו את המיומנויות הדרושות לשותפות.

חברת הילדים הראשונה לרגלי הגלבוש - שיחק לה מזלה הגדול וניתן לה לצור את חייה בצלמו של קיבוץ, שהתחנכו בתחומו ולאורו. הייתה במקרה זה הזדהות עמוקה מצד החניכים עם מטרות החינוך ועם דרכי ההשפעה המחנכת, שייצגו בפניהם המחנכים, שליחי הציבור של החברה המחנכת - הגשמה כנה של חזון חברותי עם הגשמה כנה של חזון חינוכי. (תולדות החינוך הקיבוצי: מהלכה למעשה/יובל דרור 2002) אולם לא שכך היום, בימים אלו רחוק הנוער ורחוקה חברת הילדים מחזון ההגשמה ומהזדהות עם המטרות הבסיסיות לאורן גדלו "ילדי הראשונים", ועל כן זוהי חובתו ליצור את ההזדמנויות על מנת לקרב בין עבר לעתיד, לחבר בין ישן לחדש, וליצור הכרות אשר בעקבותיה תגיע הזדהות ותחושת השייכות של הילדים אל המקום בו הם גדלים.

בתהליך מובנה ורציף של שיתוף פעולה בין מערכת החינוך, לבין וועדת תרבות, נפתחת הזדמנות אמיתית לשותפות בהכנות וארגונים לחג, דרך קיומו של ערך העבודה, ובמקביל מזמנת לנו דרך זו מפגש עם הילדים והנוער ושילובם בעשייה המקומית. זו הזדמנות להקשיב ולשמע מהם מה מעניין אותם, במה היו רוצים לקחת חלק ולהגדיל את מעורבותם בנעשה.

מצד הילדים והנוער, זו הזדמנות ללמוד מתוך מעשים. ללמוד כי הקהילה בה אנו חיים והאירועים אשר קורים בה, צומחים מעשייה פנימית, מכוחות מקומיים אשר חושבים, מתכננים ועושים, כדי שתהיה לנו תרבות מקומית ועשירה.

ייחודיותה של הקהילה כקבוצה חברתית, מתבטאת בין היתר בשאיפתה להמשכיות וביומרותה להתקיים מעבר למחזור חיי חבריה (חזן, 1988). ככזו היא מודדת את הצלחתה במידה שבה

הדור הבא ממשיך את קיומה ושותף להמשכיותה. הדור הבא מתייחס למצטרפים חדשים ובעיקר לצאצאיה, לא בכדי גאווה הקהילות במספר הבנים החוזרים אליה.

אתגר נוסף העולה מתהליך של שיתוף פעולה רציף בין החינוך לבין הקהילה דרך התרבות, יכול להיקרא "יוזמה מול תגובה" - מערכת החינוך כביטוי ל"ראוי" או ל"מצוי". דילמה זו מעמידה במרכז את שאלת הפעולה של מערכת החינוך כיוזמת את סדר היום בקהילה, או כמגיבה לסדר היום שעוצב על ידי הקהילה. דילמה זו קשורה קשר הדוק בהגדרת מטרתה של מערכת החינוך: מצד אחד התפיסה הרואה את מערכת החינוך כמכשירה את הדור הבא ליצירת החברה הראויה על ידי יוזמה וקביעת סדר היום הקהילתי. מצד שני, התפיסה כי מערכת החינוך משקפת וקשובה לצורכי "לקוחותיה", ונענית לסדר היום הקיים בקהילה, מגיבה אליו בתכנון חינוכי ומכינה את המתלמד למציאות כפי שהינה קיימת (חינוך בונה קהילה/אשרה שדמי).

לסיכום, ניתן לומר כי פרויקט כזה בא להבליט את תפקידה של מערכת החינוך כסוכן חיברות קהילתי. על מנת שהחינוך יוכל לממש את הפוטנציאל להוות גורם מרכזי ביצירת הזהות הקהילתית ובקשר של דור העתיד לקהילתו, עליה לראות עצמה לא רק כגוף המקבל ל"שורתיו" את ילדיה, מגדלם ומחנכם לחיים מיטביים, אלא כמערכת הפועלת בקהילה בה היא חיה ואותה רוצה לשמר לשנים רבות.

ביבליוגרפיה:

בהם, א', 1997". קהילה – דגמים משתנים, שינוי והעצמה קהילתית", ה' שמידע (עורך).
המינהל הקהילתי – מגמות ותמורות תל-אביב: החברה למתנ"סים וידיעות אחרונות, עמ' 39–
36

דרקהיים, א', [1956] 1986". פדגוגיה וסוציולוגיה", ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה
של החינוך, תל-אביב: עם עובד, עמ' 22–28

חזן, ח (1988). שכונת שיקום כקהילה-ניתוח אנתרופולוגי מנקודת הראות של העולם החברתי.
מגמות ל"א(3-4) עמ' 286-298

חינוך בונה קהילה – וקהילה בונה חינוך \ שרה שדמי-וורטמן

www.ornim.ac.il/sites/heb/sitecollectionimages/.../pd

דרור יובל, 2002, "תולדות החינוך הקיבוצי: מהלכה למעשה", פרק 6 "הקבוצה החינוכית"
כבסיס לחברת הילדים